

4. YHTEISKEHITTÄMINEN MUUTOKSEN AJURINA

Hankkeen nimi ja lyhenne: Smart Energy Transition (SET)

Konsortiojohtaja: Armi Temmes

1. Vaikuttavuustavoite

SETin kokonaistavoite on, että julkishallinnon kyky ohjata taloutta teknologiamurroksissa paranee. Tavoitetta toteutetaan lisäämällä vuorovaikutusta yhteiskunnan eri sektoreiden toimijoiden kesken systeemimuutoksen ymmärtämisessä ja hallinnassa. Valitsemalla tarkoituksenmukaisimpia vuorovaikutustapoja, sekä luomalla uudenlaisia yhteiskehittämisen menetelmiä, SET lisää julkishallinnon, asiantuntijoiden, yritysten ja kansalaisten edustajien keskinäistä oppimista energia-alan teknologiamuutoksista ja järjestelmän murroksesta.

Suomessa on toistaiseksi vastattu energiamurroksen haasteeseen verrattain perinteisin keinoin, jotka ovat noudatelleet hallinnonalojen ja yhteiskunnan eri sektoreiden välisiä jakoja. Käynnissä olevassa teknologiamurroksessa menestyminen edellyttää kuitenkin moninaisten ja monimutkaisten järjestelmävaikutusten ja useaa eri alaa koskettavien toimenpiteiden koordinoitua. Tästä syystä uusien monialaisen oppimisen muotojen tuominen energiamurroksen hallintaan on tarpeen.

Transitioteorioiden mukaan murrosta voidaan edistää kokoamalla yhteen alan asiantuntijoita nk. transitioareenaan luomaan visiota ja siitä johdettuja strategioita. Näiden pohjalta on luotu eurooppalainen transition management menetelmä ja välineistö. Kooten yhteen kansainvälisessä ja suomalaisessa tutkimuksessa havaitut parhaat käytännöt ja ottaen huomioon havaitut puutteet, SET-hankkeessa päädyttiin muokkaamaan menetelmiä Suomeen soveltuvammiksi.

2. Mitä ohjelman tavoitetta vaikuttavuuskertomus käsittelee?

B. In order to make the best possible use of disruptive smart energy technology, what changes are required in human activity, institutions and practices?

3. Keinot

Olemme edesauttaneet yhteiskunnan eri sektorien toimijoiden välistä vuorovaikutusta ja oppimista luomalla uudenlaisia yhteiskehittämisen menetelmiä. Olemme arvioineet näiden menetelmien soveltuvuutta murrosteknologioiden hallintaan ja suomalaiseen kontekstiin. Lisäksi olemme kokeilleet uudenlaisia vuorovaikutustapoja, kuten toteuttaneet useita keskustelu- ja seminaaritulaisuuksia käyttäjälähtöisesti. Tilaisuuksien aiheeksi on valittu energiamurroksen teemoja, joita julkishallinnon ja politiikan toimijat ovat nostaneet esiin itselleen tärkeiksi ja ajankohtaisiksi.

Vuonna 2016 toteutimme Delfoi-tutkimuksen (kertomus 1), jonka tuloksia olemme jatkojalostaneet uudella työpajamenetelmällä. Työpajassa usean eri alan toimijat tuodaan pienryhmiin pohtimaan kyseisten teknologioiden kehittymistä Suomessa vuoteen 2030 asti neljällä eri skaalalla: talo, kaupunginosa, seutukunta ja Suomi. Tätä jaottelua on myöhemmin hyödynnetty rakennusten energiatehokkuuskeskustelussa Iso-Britanniassa.

SET on yhteistyössä Sitran kanssa järjestänyt Energiamurrosareenan – Suomen oloihin räätälöidyn version Transition Arena -menetelmästä. Murrosareena kokosi yhteen 23 vaikuttajaa yrityksistä, hallinnosta, eduskunnasta, kunnista ja kaupungeista, kansalaisjärjestöistä, tieteestä, rahoittajista, ja kansalaisista. Areenan työskentelyssä määriteltiin virallista energia- ja ilmastostrategiaa kunnianhimoisempi energiastrategia vuoteen 2030. Strategian jalkauttamista jäsennettiin muodostamalla kriittisiä muutospolkuja ja nimeämällä tarvittavia toimia yhteiskunnan eri alueilla. Työskentelyssä ei haettu yksimielisyyttä vaan yhteneväisyyttä tarvittavasta 2030 vuoden visiosta ja siihen johtavista muutospoluista.

Sittemmin areenoita on toteutettu viisi lisää. Esimerkiksi STN-hankkeet ForBIO, BlueAdapt, CORE ja ORSI ovat järjestäneet murrosareenan yhteistyössä ympäristöministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön kanssa ja Vaasan kaupunki TransBothnia hankkeessa. SET on konsultoinut ja tukenut areenoiden järjestämisessä. Toteutuksissa on onnistuneesti kokeiltu erilaisia variaatioita alkuperäisestä murrosareenan toteutuksesta. Areenat ovat koskeneet useita eri yhteiskunnan lohkoja energiasta vesistöjen ja vesivarantojen käyttöön sekä biodiversiteetin tukemiseen. Ne ovat myös kohdistuneet eri tasoille valtakunnan tasolta alue- ja kaupunkitasolle. Vuonna 2020 toteutetaan kansalaisenergiaa koskeva areenaprosessi, jossa menetelmää on kehitetty vertailua ja oppimista tukevaan suuntaan.

4. Havainnot konkreettiset vaikutuksista

Vuorovaikutteisen tutkimuksen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen ihanne on toteutunut siinä, että SETin järjestämistä tilaisuuksista kolmasosa on lähtenyt liikkeelle muiden yhteiskunnallisten toimijoiden aloitteista ja monet ovat olleet lisäksi yhdessä järjestettyjä (ks. myös vaikuttavuuskertomukset 1-3). Energiamurrosta on konkretisoitu juuri niiltä osin kuin se on ollut olennaista asianomaisen hetken päätöksentekijöiden ja julkishallinnon tietotarpeisiin. Kaikki monialaista vuorovaikutusta ja oppimista tukevat toimet on rakennettu siten, että ne tukevat verkostoitumista yli toimialojen.

Delfoi-asiantuntijaprosessin yhdistäminen monialaiseen ja -tasoiseen työpajatyöskentelyyn on konkretisoitu energiamurroksen systeemisyttä ja tarvittavien muutostoimien leviämistä monille yhteiskunnan lohkoille. Prosessiin ja työpajaan osallistuneilta noin 60 asiantuntijalta kerätty palaute on kauttaaltaan erittäin positiivista. Paulautteessa korostuu delfoihin yhdistetyn työpajan anti juuri eri mittakaavojen ja monialaisten ratkaisujen konkretisoinnissa ja siitä oppimisessa.

Murrosareena loppuraportti "Uusia näkymiä energiamurroksen Suomeen" luovutettiin marraskuussa 2017 ulkomaankauppaministeri Kai Mykkäselle. Raportti ja työskentelytapa huomioitiin laajalti valtamediassa, poikien mm. kaksi tv-esiintymistä ja artikkeleja 16 eri sanomalehdessä. Sosiaalisen median osalta prosessi on tuottanut yli 30 blogia, sekä vilkasta keskustelua energia-alan keskusteluryhmissä.

Murrosareenan osallistujia on prosessin kuluessa autettu tunnistamaan, mitä muualla Suomessa tehdään ja mitä toimia tarvitaan 2030-tavoitteiden täyttämiseksi. Muutospolut ovat auttaneet myös osaltaan jäsentämään aukkoja sekä oppimisen ja arvioinnin tarpeita, joita Suomen energiastrategioissa ja tulevissa energiakokeiluissa edelleen on. Kokonaisuutena areenatyöskentelyn avulla on luotu välineitä, joiden avulla energia- ja ilmastostrategiaa voidaan konkretisoida ja jalkauttaa, sekä tuoda laajemman valmistelija ja –pätöksentekijäjoukon pohdittavaksi.

Areenatyöskentelyn tuloksien ja avainlöydöksen jalkauttamista on sittemmin jatkettu eri yhteyksissä. Moni Energiamurrosareenassa esitetyistä näkemyksistä on löytänyt tiensä mm. Marinin hallitusohjelmaan. Areenan suosituksista erityisesti kaukolämpöverkkojen avaaminen kilpailulle herätti runsaasta ja moniäänistä keskustelua. Jatkona tälle keskustelulle syntyi SETin kaukolämpövisio.

Lisäksi, SETin sisäisesti areenan toteuttaminen yhteisvoimin vuonna 2017 koettiin kaikkia osahankkeita yhdistäväksi ja SETin aiempia tuloksia kokoavaksi työksi, joka toimi eräänlaisena välitappina hankkeelle. Tiivis työskentely areenan parissa myös lähensi SET:n sisäistä suhteita, sekä verkostoja muihin asiantuntijoihin ja muutöksentekijöihin.

Kiinnostus muunnettuun areenaprosessiin on osoittautunut suureksi erilaisten strategisten prosessien osana. Murrosareenasta on muodostunut STN-hankkeiden tapa vuorovaikuttaa ministeriöiden kanssa, ja ministeriöt kokeneet areenatyöskentelyn antoisaksi tavaksi hyödyntää STN-hankkeita. Areenamenetelmästä on kehitetty myös suoraviivaisempi "kevytversio" yhteistyössä Syken kanssa. Sovellutusta on suunniteltu erityisesti kaupunki-, kunta- ja

maakuntakontekstiin sopivaksi, ja sitä on tarkoitus hyödyntää HINKU-kuntien tiekarttatyöskentelyssä. Kevytversio eroaa lähtökohdiltaan täysverisestä areenatyöskentelystä, joka uppoutuu syvälle murrosdynamiikkoihin, ja vaatii osallistujilta vahvaa asiantuntemusta. Alkuperäiseen areenatyöskentelyyn verrattuna kevytversiota voisi luonnehtia pelillisemmäksi prosessiksi, muutospolkujen ollessa osaksi esitetyttä. Tämä tekee sovellutuksesta helpommin omaksuttavan ja vähentää osallistujilta vaadittavaa aikaa, mikä madaltaa prosessiin sitoutumisen kynnystä.

5. Tavoiteltu vaikuttavuus ja konsortion saavutukset tällä hetkellä

SET tarkoituksena on vahvistaa julkishallinnon kykyä ohjata taloutta teknologiamurroksissa. Tavoitetta on edistetty tuomalla energiamurroksen keskeisiä sidosryhmiä yhteen tutkimaan, soveltamaan ja kehittämään työkaluja, joilla voidaan kehittää Suomen valmiuksia hallita murrosta, visioida sekä tunnistaa mahdollisia muutospolkuja.

Monialaiset murrosareenat ovat lisänneet vuorovaikutusta yhteiskunnan eri sektoreilla vaikuttavien toimijoiden välillä. Tämän ohella ne ovat vakiinnuttaneet murrosajattelua julkishallinnon, kuten ministeriöiden edustajien keskuudessa.

Eriyisesti ensimmäinen vuonna 2017 järjestetty Energiamurrosareena on toiminut uudenaikaisena keskustelunavauksena energia-alalla. Tuore lähestymistapa on edesauttanut useiden kriittisten toimijoiden mahdollisuuksia uudelleen määrittellä energia- ja ilmastokeskustelun tavoitteita ja painopisteitä. Areenatyöskentely on laajentanut osallistujien ymmärrystä, tehden näkyväksi miten yhteiskunnan eri sektorit linkittyvät toisiinsa murroksessa. Prosessissa on tunnistettu sektorikohtaisia toimia, joilla voidaan ohjata systeemimurrosta, ja voimautettu osallistujia toimimaan tahoillaan. Täten areenamenetelmä on osaltaan vahvistanut keskeisten julkishallinnon, politikan tekijöiden, yritysten ja kansalaisten edustajien osaamista energiamurroksen käsittelemisessä ja hallinnassa.

Yhteiskehittämisen mahdollisuudet teknologiamurrosten ennakkoinnissa ja suuntaamisessa eivät rajaudu murrosareenoihin tai uudenaikaisiin työpajakonsepteihin. Tarve monialaiselle oppimiselle ja vuorovaikutukselle on laaja ja moninainen. Eri toimijoiden välistä vuorovaikutusta voidaan tukea erilaisilla tavoilla ja vaihtelevalla intensiteetillä tarpeista riippuen. Tätä tukemaan voidaan luoda uudenaikaisia toimintatapoja ja välineistöjä sekä muokata muissa yhteyksissä jo tuotettuja menetelmiä. Tällaisten järjestelmämuutoksen tukemiseksi luotujen välineiden kehitys on yksi muotoilututkimuksen tulevaisuuden suunnista, johon kohdistuu nopeasti kasvanut kansainvälinen kiinnostus. Tätä kuvaa hyvin se, että murrosareenatyökalua koskeva artikkeli valittiin muotoilun ykköslehden Design Studies -lehden vuoden 2020 viiden parhaan artikkelin joukkoon.

6. Tahattomat vaikutukset ja muutokset konsortion toimintatavoissa

Kuvaile muita havaittuja vaikutuksia ja yllättäviä seurauksia, joita hanke on kohdannut. Kerro niin saavutuksista, esteistä, epäonnistumisistakin, sekä tarpeista suunnata vuorovaikutustoimia uudella tavalla. Mitä korjausliikkeitä on tehty? Mitä on opittu?

7. Vaikuttavuuden saavuttamiseksi tehty tutkimustyö

Luettelo vaikuttavuustavoitteen toteutumista tukevat keskeiset tutkimustulokset ja julkaisut. Voit kertoa lyhyesti, millä tavoin konsortio on uudistanut tutkimustyön tekemistä tulosten saavuttamiseksi (esim. monitieteisyys, metodologia, tutkimuksen toteutustavat)?